

Journal of the Hellenic Veterinary Medical Society

Vol 33, No 2 (1982)

Υπεύθυνοι σύμφωνα με το νόμο

ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Επιστημονικό Σωματείο άνεγναρισμένο, άρθ. 5410/19.2.1975 Πρωτοδικείου Αθηνών. Πρόεδρος γιά τό έτος 1982. Σπ. Κυριάκης

ΕΚΔΟΤΗΣ: Έκδίδεται υπό αίρετή πενταμελούς συντακτικής επιτροπής (Σ.Ε.) μελών τής Ε.Κ.Ε.

ΥΠ/ΝΟΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ: Ο Πρόεδρος τής Σ.Ε. Λουκάς Ευσταθίου, Ζαλοκώστα 30, Χαλάνδρι. Τηλ. 6823459

Μέλη Σινικής Έπ.:
 Χ. Παππούς
 Α. Σάμηνος
 Ι. Δημητριάδης
 Σ. Κολλάγης

Φωτοστυχοποισία - Έκτύπωση:
 ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε.

Άρθρο 12-16 Αθηνών
 Τηλ. 9217513 - 9214820
ΤΟΠΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ: Αθήναι

Ταχ. Διεύθυνση:
 Ταχ. θύρας 546
 Κεντρικό Ταχυδρομείο
 Αθήναι

Συνδρομές:

Έτησια έσωτερικού	δρχ.	500
Έτησια έξωτερικού		* 1000
Έτησια φοιτητών ήμεδαπής		* 300
Έτησια φοιτητών άλλοδαπής		* 500
Τιμή έκστου τεύχους		* 200
Ίδρυματα κ.λπ.		* 1000

Address: P.O.B. 546
 Central Post Office
 Athens - Greece

Redaction: L. Efstathiou
 Zalokosta 30,
 Halandri
 Greece

Subscription rates:
 (Foreign Countries)
 \$ U.S.A. 20 per year.

Δελτίον
 ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
 ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ
 ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β
 ΤΟΜΟΣ 33
 ΤΕΥΧΟΣ 2

ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ
 1982

Bulletin
 OF THE HELLENIC
 VETERINARY MEDICAL SOCIETY

QUARTERLY
 SECOND PERIOD
 VOLUME 33
 No 2

APRIL - JUNE
 1982

Επιτυχές και έμβόσματα άποστέλονται έπ' όνόματι κ. Στ. Μάλαρη κτην. Ίνστ. Ύγιανής και τεχνολογίας Τροφίμων, Ίερά όδός 75, Τ.Τ. 301 Αθήναι. Μελέτες, έπιστολές κ.λπ. άποστέλονται σόν κ. Α. Ευσταθίου, Κτηνιατρικό Ίνστιτούτο Φυσιολογίας, Άντιπαραγωγής και Διαιτητικής Ζώων, Ναυπόλεως 9-25, Άγία Παρασκευή Άττικής.

Ο αφθώδης πυρετός στην Ελλάδα τήν τελευταία δεκαετία

Δ. ΜΠΡΟΒΑΣ

doi: [10.12681/jhvms.21541](https://doi.org/10.12681/jhvms.21541)

Copyright © 2019, Δ. ΜΠΡΟΒΑΣ

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

ΜΠΡΟΒΑΣ Δ. (2019). Ο αφθώδης πυρετός στην Ελλάδα τήν τελευταία δεκαετία. *Journal of the Hellenic Veterinary Medical Society*, 33(2), 176–185. <https://doi.org/10.12681/jhvms.21541>

Ο ΑΦΘΩΔΗΣ ΠΥΡΕΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑ

Δ. ΜΠΡΟΒΑΣ*

Στήν παρούσα μελέτη θά δώσουμε μία συνοπτική εικόνα του 'Αφθώδους Πυρετού (Α.Π.) στήν 'Ελλάδα κατά τή δεκαετία 1972-1981.

Έτος 1972

Τό έτος αυτό εμφανίστηκε και εξαπλώθηκε σέ 8 Νομούς ο έξωτικός τύπος του Ιού του 'Αφθώδους Πυρετού Α₂₂.

Η πρώτη έστια σημειώθηκε στο χωριό Σοφικό του Νομού Έβρου κοντά στα Έλληνοτουρκικά σύνορα στις 8-4-72. 'Αφορούσε ένα ζωστάσιο με 11 βοοειδή τα όποια εσφάγησαν χωρίς να επεκταθεί ή ασθένεια,

Στις 14.4.72 έγινε ή πρώτη διαπίστωση Α.Π. στο Νομό Ξάνθης.

'Από έστια του Νομού Ξάνθης, απομονώθηκε το στέλεχος του Ιού του 'Αφθώδους Πυρετού που χρησίμευσε για την παρασκευή ομολόγου εμβολίου, και που σύμφωνα με την ονοματολογία που καθιέρωσε το Διεθνές Έργαστήριο 'Αναφοράς για τον 'Αφθώδη Πυρετό του Pirbright ('Αγγλία) ονομάστηκε Α 'Ελλάς/1972.

Στό Νομό αυτό επισημάνθηκαν συνολικά 77 έστιες. 'Αρρώστησαν 177 βοοειδή, 140 πρόβατα και 12 χοίροι έθαναν δέ 9 μόσχοι.

Στό Νομό Δράμας ο Α.Π. έκδηλώθηκε στις 19.4.72. 'Αρρώστησαν 144 βοοειδή και έθαναν 29.

Στό Νομό Σερρών ο Α.Π. διαπιστώθηκε στις 22.4.72. 'Ασθένησαν συνολικά 35 βοοειδή και 5 πρόβατα. 'Εθανατώθηκαν τα 14 βοοειδή τής αρχικής έστίας καθώς και 9 χοίροι λοιμύοπτοι.

Στό Νομό 'Αττικής ο Α.Π. εμφανίστηκε για πρώτη φορά στο Μενίδι στις 18.4.72, όπου ασθένησαν 148 βοοειδή.

Στό Νομό Θεσσαλονίκης ή νόσος έκδηλώθηκε στις αρχές Μαΐου. 'Ασθένησαν 119 βοοειδή και 306 χοίροι.

Στό Νομό 'Αργολίδος ο Α.Π. έκδηλώθηκε στις 5-5-72 σέ ένα μόνο στάβλο όπου είχαν μεταφερθεί 7 μόσχοι από το Νομό Σερρών. Οι μόσχοι αυτοί εσφάγησαν και ή νόσος δέν επεκτάθηκε.

*Κτηνιατρικό 'Ινστιτούτο 'Αφθώδους Πυρετού - 'Αγία Παρασκευή 'Αττικής

Στο Νομό Έβρου ο Α.Π. τύπου A₂₂ έκανε ξανά την εμφάνιση στις 5.6.72. Σημειώθηκαν 9 έστιες στις οποίες άσθένησαν 703 βοοειδή και 15 χοίροι.

Δεύτερη εμφάνιση έκανε ο Α.Π. και στο Νομό Άττικής με πρώτη έκδηλωση στις 24.6.72 στις Άχαρνές. Έκτός από τις Άχαρνές έστιες Α.Π. έκδηλώθηκαν στον Άσπρόπυργο και στην Αύλώνα. Συνολικά σημειώθηκαν 19 έστιες στις οποίες άσθένησαν 357 βοοειδή, 112 πρόβατα και 40 χοίροι.

Τέλος ο Α.Π. τύπου A₂₂, παρουσιάστηκε στο Δήμο Σοφάδων του Νομού Καρδίτσας όπου άσθένησαν 628 βοοειδή που άνηκαν σε μιá μεγάλη κοινή άγέλη.

Ο άπολογισμός τής επιζωοτίας του Α.Π. που προκλήθηκε από τον τύπο του ίου A₂₂ έχει ως κατωτέρω:

Προσβληθείσες Κοινότητες: 29

Σημειωθείσες έστιες: 224 στά βοοειδή

Σημειωθείσες έστιες: 7 στά πρόβατα

Σημειωθείσες έστιες: 15 στους χοίρους

Ζώα που άσθένησαν από Α.Π. 2350 βοοειδή, 259 πρόβατα και 375 χοίροι.

Ζώα που έθαναν από Α.Π. 71 βοοειδή

Ζώα που θανατώθηκαν : 32 βοοειδή και 9 χοίροι.

Η καταπολέμηση τής επιζωοτίας αυτής έγινε με έμβολιασμούς και ύγειονομικά μέτρα που περιλάμβαναν όπως είδαμε πολύ λίγες θανατώσεις άρρωστων και λοιμύοπτων ζώων.

Τá έμβόλια που χρησιμοποιήθηκαν προέρχονταν είτε από δωρεά, είτε από παραγωγή στο Κτηνιατρικό Ίνστιτούτο Άφθώδους Πυρετού (ΚΙΑΠ).

Δωρεάν μάς άπετάλησαν 100.000 δόσεις έμβολίου A₂₂, από το Διεθνή Όργανισμό Τροφίμων και Γεωργίας FAO (FOOD and AGRICULTURE ORGANIZATION) καθώς και 15.000 δόσεις βοοειδών από την Τουρκία.

Τό έμβόλιο που στάλθηκε από τον FAO είχε παρασκευασθεί στο Ίνστιτούτο του PIRBRIGHT και περιείχε τό στέλεχος του ίου του Άφθώδους Πυρετού Α Ίράκ 1964.

Τό έμβόλιο που στάλθηκε από την Τουρκία περιείχε, όπως είναι φυσικό, τουρκικό στέλεχος ίου Α.Π. και χρησιμοποιήθηκε άποκλειστικά στο Νομό Θεσσαλονίκης.

Τέλος τό έμβόλιο παραγωγής Κ.Ι.Α.Π. ήταν όπως προαναφέρθηκε όμολογο προς τον ίο του Α.Π. που προκάλεσε την επιζωοτία.

Γιά την καταστολή τής επιζωοτίας έμβολιάστηκαν τά κατωτέρω ζώα:

Έμβόλιο	Βοοειδή	Πρόβατα	Χοίροι
A ₂₂ /Έλλάς 1972	80.936	157.304	1.537
A ₂₂ /Ίράκ 1964	42.477	142.012	267
A ₂₂ /Τουρκία	13.263	2.125	—
Σύνολο	136.676	301.431	1.804

Ἐκτός ἀπό τὴν ἐπιζωοτία πού ὀφειλόταν στὸν ἰδ τοῦ Α.Π., τύπου Α₂₂, ἐστίες Ἀφθώδους Πυρετοῦ προκλήθηκαν καὶ ἀπὸ τὸν τύπο Ο₁ τοῦ ἰοῦ ὅπως ἀναφέρομε στὴ συνέχεια.

Στις 2.1.72 στὸ Δῆμο Ἀχαρνῶν τοῦ Νομοῦ Ἀττικῆς διαπιστώθηκαν 2 ἐστίες Α.Π. σὲ βοοειδῆ καὶ μία ἐστία σὲ χοίρους. Ἀσθένησαν 18 βοοειδῆ καὶ 18 χοῖροι. Ὁ ἐμβολιασμός σὲ συνδυασμὸ μὲ τὰ ὑγειονομικὰ μέτρα ἐμπόδισαν τὴν ἐξάπλωση τῆς νόσου.

Στις 10.12.72 στὴ Νέα Βύσσα τοῦ Νομοῦ Ἐβρου πού βρίσκεται στὸ σημεῖο τῆς μεθοριακῆς γραμμῆς ὅπου ὁ ποταμὸς Ἐβρος δὲν ἀποτελεῖ τὰ φυσικὰ σύνορα, ἐκδηλώθηκε Α.Π. σὲ 3 βοοειδῆ τὰ ὁποῖα θανατώθηκαν ἀμέσως.

Δύο μέρες ἀργότερα στὴν Κοινότητα Πενταλόφου, σὲ ἀπόσταση 30 χιλμ. ἀπὸ τὴ Νέα Βύσσα, ἐκδηλώθηκε Α.Π. σὲ 7 βοοειδῆ τὰ ὁποῖα ἐπίσης θανατώθηκαν ἀμέσως. Ἡ ἐστία τοῦ Πενταλόφου ὀφείλεται σὲ μηχανικὴ μεταφορὰ τοῦ ἰοῦ ἀπὸ ἄτομο πού ἐπισκέφθηκε τὴν ἐστία τῆς Νέας Βύσσης.

Στις 21.11.72 μία ἐστία Ἀφθώδους Πυρετοῦ τύπου «Ο» διαπιστώθηκε σὲ βοοειδῆ τῆς Κοινότητος Πέπλου πού βρίσκεται κοντὰ στὰ Ἑλληνοτουρκικὰ σύνορα.

Μέχρι τέλους Δεκεμβρίου 1972 ἡ νόσος ἐπεκτάθηκε στις Κοινότητες Καβησοῦ καὶ Φερῶν ὅπου ἀσθένησαν συνολικὰ 517 βοοειδῆ.

Τὸ στέλεχος τοῦ ἰοῦ τοῦ Α.Π. πού προκάλεσε τὴν ἀρχικὴ ἐπιζωοτία στὴν Κοινότητα Πέπλου μελετήθηκε ἀπὸ ὀρολογικῆς πλευρᾶς ἀπὸ τὸν γράφοντα στὸ Ἰνστιτοῦτο τοῦ Pirbright καὶ βρέθηκε ὅτι ἡ ὀρολογικὴ του συγγένεια (R) ὡς πρὸς τὸ στέλεχος Ο₁ Ὀλλανδίας εἶναι 30% καὶ ὡς πρὸς τὸ στέλεχος Ο Φερῶν/1967 50%. Ἡ ἀνοσολογικὴ μελέτη σὲ ἰνδοχοίρους πού ἔγινε ἀπὸ τὸν Κτηνίατρο τοῦ Κ.Ι.Α.Π., Χ. Παπποῦ ἀπέδειξε ὅτι τὸ στέλεχος τοῦ ἰοῦ τοῦ Ἀφθώδους Πυρετοῦ Ο Πέπλου ἢ Ο Ἑλλάς 1972 ἔχει συγγένεια ἴση μὲ 24% ὡς πρὸς τὸ στέλεχος Ο₁ Ὀλλανδίας.

Θὰ πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι τὸ στέλεχος τοῦ ἰοῦ τοῦ Α.Π. 01 Ὀλλανδίας χρησιμοποιοῦνται μέχρι τὴν ἐποχὴ ἐκείνη γιὰ τὴν παρασκευὴ ἀποθεματικῶν ἐμβολίων.

Οἱ πρῶτες δὲμος ἐνδείξεις στὸ Ἔργαστήριο καθὼς καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἀραιὰ μετεμβολιακὰ κρούσματα παρατηρήθηκαν σὲ βοοειδῆ 15-20 ἡμέρες μετὰ τὸν ἐμβολιασμὸ μὲ ἐμβόλιο πού περιεῖχε τὸν ἰδ Ο₁ Ὀλλανδίας, μᾶς ὤθησαν στὴν παρασκευὴ ὁμολόγου ἐμβολίου ὡς πρὸς τὸ στέλεχος τοῦ ἰοῦ τοῦ Ἀφθώδους Πυρετοῦ Ο Πέπλου.

Ἔτος 1973

Τὸ ἔτος αὐτὸ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἐμφάνιση πολλῶν ἐστιῶν Ἀφθώδους Πυρετοῦ (Α.Π) κυρίως τοῦ τύπου τοῦ ἰοῦ «Ο» καὶ κατὰ δεῦτερον λόγον τοῦ τύπου «Α».

Ὁ τύπος «Ο» ἐπισημάνθηκε σὲ 8 Νομούς, ὁ δὲ τύπος «Α» σὲ 4 Νομούς τῆς Ἑλλάδος.

Συνολικά διαπιστώθηκαν 356 έστιες Α.Π. άσθένησαν δέ 2.725 βοοειδή, 1033 χοίροι και 161 αίγοπρόβατα.

Άναλυτικά ή κατάσταση είχε ώς κατωτέρω:

Έπιζωοτίες όφειλόμενες στον τύπο «0»

1) Νομός Έβρου

Η έπιζωοτία Α.Π. στο Νομό αυτό κατά τό έτος 1973 άποτελεί συνέχεια τής έπιζωοτίας που έκδηλώθηκε στην Κοινότητα Πέπλου στα τέλη Νοεμβρίου του 1972.

Στην Κοινότητα Φερών άσθένησαν από Α.Π. 354 βοοειδή και 82 χοίροι.

Οί προληπτικοί έμβολιασμοί με όμόλογο έμβόλιο έγιναν από 5-11 Άανουαρίου και από 7-23 Άπριλίου. Έμβολιάσθηκαν 15.090 βοοειδή, 25.113 αίγοπρόβατα, και 2101 χοίροι.

Στις 4-4-73 έκδηλώθηκε Α.Π. σε χοιροστάσιο τής Κοινότητας Άανθείας όπου άσθένησαν 20 χοίροι.

Στην Κοινότητα αυτή άσθένησαν έπίσης από Α.Π. συνολικά μέχρι τής 6-5-73 όποτε σημειώθηκε τό τελευταίο κρούσμα 42 βοοειδή, ένα από τά όποία έθανε.

2) Νομός Καστοριάς

Τά πρώτα κρούσματα Α.Π. διαπιστώθηκαν στην Κοινότητα Λεύκης την 14.3.73. Μετά πάροδο 25 ήμερών ό Α.Π. έπεκτάθηκε στην Κοινότητα Πολυκάρπης όπου είχαν μεταβεί κτηνοτρόφοι τής Κοινότητας Λεύκης για έξέυρεση χορτονομής καιτοι είχαν προειδοποιηθεί για τον κίνδυνο από τη Νομοκτηνιατρική Υπηρεσία Καστοριάς.

Συνολικά άσθένησαν από Α.Π. στις δύο αυτές Κοινότητες 72 βοοειδή, 213 αίγοπρόβατα και 3 χοίροι. Έθαναν 13 βοοειδή, 62 αίγοπρόβατα από τά όποια τά 37 ήσαν άμνοι και 1 χοίρος.

12 μέρες μετά τον έμβολιασμό με άντιαφθωδικό έμβόλιο Ο₁, παραγωγής Κ.Ι.Α.Π., δέν διαπιστώθηκαν νέα κρούσματα.

3) Νομός Κερκύρας

Ό Α.Π. στο Νομό αυτό διαπιστώθηκε στις 9-7-73 Προσέβαλε συνολικά 82 βοοειδή και 86 χοίρους.

Άπό την έπιζωοτολογική έρευνα διαπιστώθηκε ότι αρχικά είχαν άσθενήσει οί χοίροι και έπειδή στο χοιροστάσιο που έκδηλώθηκε ό Α.Π. δέν έγινε είσαγωγή ζώων ή ζωοκομικών προϊόντων ή έκδήλωσή του άποδίδεται σε άπορρίματα τουριστικών μονάδων οί όποίες χρησιμοποιούν άποκλειστικά κατεψυγμένα προϊόντα προελεύσεως έξωτερικού.

Οί έμβολιασμοί και τὰ υγειονομικά μέτρα περιόρισαν τήν άσθένεια στις άρχικές έστιές.

4) Νομός Ήμαθίας

Τò πρώτο κρούσμα Α.Π. διαπιστώθηκε σέ έκτροφή παχύνσεως μόσχων στην πόλη τής Βεροίας τήν 31-7-73.

Άπό παθολογικό ύλικό πού στάλθηκε στο Κ.Ι.Α.Π. ταυτοποιήθηκε ό τύπος «0» του ίου του Α.Π. και άρχισαν έμβολιασμοί με άποθεματικό έμβόλιο τύπου Ο₁. Μέχρι τής 30-8-63 παρατηρήθηκαν 63 μετεμβολικά κρούσματα.

Στις 9 και 10 Σεπτεμβρίου διαπιστώθηκαν 37 κρούσματα σέ έμβολιασθέντα βοοειδή τὰ δέ κλινικά συμπτώματα διέφεραν πολύ από τὰ μέχρι τότε παρατηρηθέντα.

Ή Κτηνιατρική Ύπηρεσία τής Βεροίας απέστειλε τότε νέο παθολογικό ύλικό, ή ταυτοποίηση του όποιου απέδειξε τήν ύπαρξη του ίου Α.Π. τύπου «Α». Άπεστάλη άμέσως από τò Κ.Ι.Α.Π. έμβόλιο τύπου «Α» πού περιείχε τόν ίο πού είχε προκαλέσει έπιζωοτία στην Άττική τόν Ίούνιο του 1973. 15 μέρες μετά τόν έμβολιασμό με έμβόλιο «Α» δέν διαπιστώθηκαν νέα κρούσματα.

Ή δλη εξέλιξη τής έπιζωοτίας συνηγορεί για τή συνύπαρξη και τών δύο τύπων του ίου του Α.Π. Στις άρχές ύπερείχε ό τύπος «0» μετά δέ ένα μήνα ό τύπος «Α».

Οί έμβολιασμοί οί όποιοι έγιναν σέ βάθος 14 χιλιομέτρων από τήν πόλη τής Βεροίας καθώς και κατά μήκος τών δημοσίων δρόμων πρòς Θεσ/νίκη και Νάουσα καθώς και τὰ αυστηρά υγειονομικά μέτρα τὰ όποία ή Κτηνιατρική Ύπηρεσία Ήμαθίας έλαβε, συνετέλεσαν ώστε ή έπιζωοτία αυτή πού προκλήθηκε από δύο τύπους του ίου του Α.Π. νά περιορισθεί στην πόλη τής Βέροιας και μόνο.

5) Νομός Σερρών

Ή έπιζωοτία του Νομού Σερρών ήταν ή πιò σοβαρή του έτους 1973. Έκδηλώθηκε στις 30-8-73 στο χωριό Λιμνοχώριον τὰ δέ τελευταία κρούσματα σημειώθηκαν στο χωριό Πεθελινός στις 6-12-73.

Έστιές Α.Π. σημειώθηκαν στα έξής 20 χωριά: Λιμνοχώριον, Κοίμησις, Χρυσοχώραφα, Ήράκλεια, Λιθότοπος, Δασοχώριον, Ψυχικόν, Άκριτοχώριον, Ποντισμένον, Χορτερόν, Κερκίνη, Βαλτερόν, Μεγαλοχώριον, Άμμουδιά, Λιβαδιά, Καμαρωτόν, Σκούταρι, Καρπερή, Βαμβακιά, και Πεθελινός.

Ό τρόπος μεταδόσεως τών 19 δευτερογενών έστιών. Α.Π. στο Νομό Σερρών έχει ως έξής: 7 έστιές μεταδόθηκαν από έπισκέψεις κτηνοτρόφων σέ μολυσμένα χωριά, 3 από έπισκέψεις ζωεμπόρων σέ μολυσμένα χωριά, 2 από μεταφορά γεωργικών προϊόντων (χόρτο και σακχαρότευτλα) από μολυσμένα χωριά, 2 από έπισκέψεις συγγενικών προσώπων κτηνοτρόφων σέ μολυσμένα χωριά, 1 από έπίσκεψη μικρεμπόρου σέ μολυσμένο χωριό και 1 από μεταφορά λοιμύποπτων βοοειδών από τήν άρχική έστία.

Προσεβλήθησαν συνολικά από Α.Π. 1257 βοοειδή και 64 χοίροι.

Έθαναν 75 βοοειδή και 4 χοίροι. Θανατώθηκαν 13 βοοειδή και 12 χοίροι. Οί θάνατοι στά βοοειδή κατά 90% αφορούσαν νεογέννητα μοσχάρια ηλικίας μέχρι 3 μηνών. Έμβολιάσθηκαν συνολικά με έμβολιο Ο₁, 25.684 βοοειδή, 15.581 αίγοπρόβατα και 239 χοίροι. Άλλα 95.132 βοοειδή, 11.259 αίγοπρόβατα και 1.367 χοίροι με έμβολιο που περιείχε το στέλεχος του ίου «Ο Πέπλου (Έβρου)», το οποίο ανοσολογικά στην πράξη άποδείχθηκε ταυτόσημο προς το στέλεχος του ίου του Α.Π. «Ο Σερρών». Τέλος 1.367 βοοειδή, 7.804 αίγοπρόβατα και 3.527 χοίροι έμβολιάσθηκαν με τριδύναμο έμβολιο ΑΟΟ που περιέχει το στέλεχος του ίου του Α.Π. «Ο Πέπλου».

6) Νομός Θεσ/νίκης

Στό Νομό αυτό ό Α.Π. έκδηλώθηκε σε 2 μόνο χωριά κοντά στό Νομό Σερρών. Συνολικά προσεβλήθησαν 121 βοοειδή και 13 χοίροι.

Τά σύντονα ύγειονομικά μέτρα και ό έμβολιασμός είχαν σαν άποτέλεσμα να έντοπισθεί ή άσθένεια μόνο στα 2 αυτά χωριά.

7) Νομός Άττικής (Διαμέρισμα Άνατ. Άττικής)

Άπό τις 11-9-73 μέχρι της 26-10-73 ό Άφθώδης Πυρετός τύπου «Ο» διαπιστώθηκε σε χοιροστάσια των περιοχών Κορωπίου, Σπάτων, Μαρκοπούλου (Μεσογαίας) και Κάτω Κηφισίας.

Προσεβλήθησαν συνολικά 995 χοίροι από τους όποιους έθαναν οί 170. Τά ύγειονομικά μέτρα τά όποια περιλάμβαναν και θανάτωση των άσθενών και λοιμύποπτων χοίρων (STAMPING OUT) σε συνδυασμό με τον έμβολιασμό συνετέλεσαν στό να μη έξαπλωθεί περισσότερο ή έπιζωτία.

Θανατώθηκαν συνολικά και τάφηκαν επί τόπου 1.693 χοίροι, που άνηκαν σε 3 χοιροστάσια. Στους ίδιοκτητες των χοιροστασιών καταβλήθηκε άποζημίωση 3.151.600 δραχμών

8) Νομός Άττικής (Διαμέρισμα Δυτικής Άττικής)

Στις 4-10-73 διαπιστώθηκε Α.Π. τύπου «Ο» σε βουστάσιο του Δήμου Άσπροπύργου που είχε 35 ζώα.

Στις 6-10-73 διαπιστώθηκε και δεύτερη έστία σε γειτονικό βουστάσιο με 60 ζώα. Έντός 6 ήμερών προσεβλήθησαν όλα τά βοοειδή και των δύο στάβλων.

Οί έμβολιασμοί και τά ύγειονομικά μέτρα έμπόδισαν την έξάπλωση της νόσου.

Έπιζωτίες όφειλόμενες στον τύπο «Α»

1) Νομός Βοιωτίας

Στις 24-3-73 έκδηλώθηκε μία έστία Α. Π. σε στάβλο παχυνόμενων μόσχων. Ένόσησαν και οί 79 μόσχοι που ήταν στό στάβλο αυτό.

Έγινε περιορισμένος έμβολιασμός τών ευπαθών ζώων και δέν παρατηρήθηκε έξάπλωση τής νόσου.

2) Νομός Καβάλας

Ή πρώτη έστία Α.Π. τύπου «Α» παρουσιάστηκε στις 15-5-73. Ή ασθένεια προσέβαλε συνολικά 665 βοοειδή και 10 χοίρους μέχρι τής 19-6-73. Κατά τή διάρκεια τής επιζωοτίας αυτής έθαναν 19 αρτιγέννητοι μόσχοι, 3 χοίροι και 55 χοιρίδια 2 έως 5 ήμερών.

Οί πρώτες όρολογικές έξετάσεις στο Κ.Ι.Α.Π. του στελέχους του Ιού του Α.Π. που προκάλεσε τήν επιζωοτία στο Νομό Καβάλας έδειξαν ότι το στέλεχος αυτό έχει όρολογική συγγένεια με τον υπότυπο Α₂₂. Αυτό επιβεβαιώθηκε και από τον Ίνσιτουτο του PIRBRIGHT στο όποιο είχε σταλει δείγμα για έξέταση.

Γιά τόν έμβολιασμό τών ευπαθών στον Α.Π. ζώων χρησιμοποιήθηκε έμβόλιο του υπότυπου Α₂₂ Ίράκ, προελεύσεως Άγγλίας.

Έμβολιάστηκαν συνολικά 18.396 βοοειδή και 38.680 αίγοπρόβατα.

Μετά παρέλευση 10ημέρου από τόν έμβολιασμό δέν παρουσιάστηκαν άλλα κρούσματα.

Όσον άφορά τήν προέλευση τής επιζωοτίας αυτής σε έκθεση του πρώην Διευθυντού του Κ.Ι.Α.Π. κ. Ι. Καρδάση, ό όποιος και έπισκέφθηκε τήν περιοχή στις 10-6-73, άναφέρεται ως πιο πιθανή έκδοχή ή κατά διάφορα χρονικά διαστήματα είσαγωγή από ζωέμπορο τής Κοινότητας Έρατεινού, όπου έκδηλώθηκαν και τά πρώτα κρούσματα Α.Π., μόσχων από τήν παραμεθόριο περιοχή Νέας Βύσσης του Νομού Έβρου.

3) Νομός Άττικής (Διαμέρισμα Άνατολικής Άττικής)

Στις 4-6-73 ό Α.Π. τύπου «Α» διαπιστώθηκε σε χοιροστάσιο τής περιοχής Βριλλησιών στο όποιο υπήρχαν 400 περίπου χοίροι κάθε ήλικίας που τρέφονταν με υπολείματα τροφών. Άρρώστησαν 280 ζώα, από τά όποια έθαναν 1 παχυνόμενος χοίρος και 20 χοιρίδια.

Άρχικά και μέχρις ότου παρασκευασθεί όμόλογο έμβόλιο χρησιμοποιήθηκε τó άποθεματικό έμβόλιο τύπου Α₁₀. Έμβολιάστηκαν συνολικά 5.124 βοοειδή, 9.307 αίγοπρόβατα και 1.252 χοίροι με άριστα άποτελέσματα σύμφωνα με τή σχετική έκθεση του τότε Δ/ντου Κτηνιατρικής κ. Π. Παπαδόπουλου.

Πράγματι ή ασθένεια περιορίστηκε στην άρχική έστία, ή δέ άρση τών ύγειονομικών μέτρων έγινε 50 μέρες μετά τήν διαπίστωση τής έστίας.

4) Νομός Ήμαθίας

Όπως προαναφέρθηκε στο Νομό αυτό διαπιστώθηκαν 37 κρούσματα Α.Π. τύπου «Α» σε βοοειδή που είχαν έμβολιασθεί με έμβόλιο τύπου «0».

Έτος 1974

Κατά τὸ ἔτος αὐτὸ ὁ Α.Π. ἐκδηλώθηκε στοὺς Νομοὺς Ἐβρου, Ἀττικῆς, Θεσ/νίκης καὶ Σερρῶν.

Ὁ τύπος τοῦ ἰοῦ Α' Ξάνθης (A₂₂) διαπιστώθηκε στοὺς Νομοὺς Ἐβρου καὶ Ἀττικῆς, ὁ δὲ τύπος Ο στοὺς Νομοὺς Σερρῶν, Ἀττικῆς καὶ Θεσ/νίκης.

Ἐστίας τύπου «A₂₂»

Στὸ Νομὸ Ἐβρου, στὴν Κοινότητα τῶν Φερρῶν, ἐκδηλώθηκαν συνολικὰ 8 ἐστίες στοὺς μόσχους καὶ 1 στοὺς χοίρους. Ἡ πρώτη ἐστία ἐκδηλώθηκε στὶς 10-1-74 καὶ ἡ τελευταία τὴν 1-2-74. Ἀρρώστησαν 33 μόσχοι καὶ 11 χοῖροι, ἔθαναν δὲ 2 μόσχοι καὶ 8 χοῖροι.

Οἱ μόσχοι ποὺ ἀρρώστησαν ἦταν ἀνεμβολίαστοι.

Στὸ Νομὸ Ἀττικῆς, στὸ Δῆμο Κρωπίας (Κορωπί) ἀρρώστησαν τὸν Ἀπρίλιο 10 μόσχοι. Ἡ ἀσθένεια ἦταν ἥπιας μορφῆς καὶ δὲν σημειώθηκε κανένας θάνατος.

Τὰ ὑγειονομικὰ μέτρα καὶ οἱ ἐμβολιασμοὶ ἐμπόδισαν τὴν ἐξάπλωση τοῦ Α.Π. στοὺς δύο αὐτοῦς Νομοὺς.

Ἐστίας τύπου «0»

Στὸ Νομὸ Σερρῶν ἐκδηλώθηκαν τὸν Ἰανουάριο 5 ἐστίες Α. Π μὲ ὀλιγάριθμα κρούσματα κυρίως στοὺς μόσχους.

Οἱ ἐστίες αὐτὲς παρατηρήθηκαν σὲ δύο Κοινότητες χωρὶς νὰ σημειωθεῖ ἐπέκταση τῆς ἀσθένειας.

Στὸ Νομὸ Ἀττικῆς ἐκδηλώθηκαν τὸν ἴδιο μῆνα 4 ἐστίες Α.Π. στὸ Κορωπί, ὅπου ἀρρώστησαν 34 βοοειδῆ καὶ 30 πρόβατα.

Στὸ Νομὸ Θεσσαλονίκης τὸ Μάρτιο παρατηρήθηκε μία ἐστία Α.Π. σὲ χοιροστάσιο μὲ 321 χοίρους. Ἀρρώστησαν 233 χοῖροι καὶ ἔθαναν 6.

Τέλος στὶς 28 Δεκεμβρίου στὴν Κοινότητα Βάρης τοῦ Νομοῦ Ἀττικῆς ἐκδηλώθηκε Α.Π σὲ ἓνα ποίμνιο προβάτων. Ἀρρώστησαν συνολικὰ 125 πρόβατα. Τὸ ποίμνιο αὐτὸ ἐβόσκει κοντὰ σὲ χῶρο ἀπορριμάτων.

Σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις οἱ ἐμβολιασμοὶ καὶ τὰ ὑγειονομικὰ μέτρα ἐμπόδισαν τὴν ἐξάπλωση τῆς ἀσθένειας.

Έτος 1975

Κατά τὸ ἔτος αὐτὸ δὲν παρατηρήθηκε καμία ἐστία Ἀφθώδους Πυρετοῦ.

Έτος 1976

Ἡ μοναδική ἐστία Α.Π. ποὺ παρατηρήθηκε τὸ ἔτος αὐτὸ ἐκδηλώθηκε σὲ χοιροστάσιο τῶν Μεγάρων ποὺ ἀριθμοῦσε 100 χοίρους. 28 ἀπὸ τοὺς χοίρους

παρουσίασαν συμπτώματα Α.Π. μέχρι την ημέρα που εσφάγησαν δλοι οι χοίροι του χοιροστασίου και ένταφιάσθηκαν επί τόπου.

Ο τύπος «Α» του ιού του Άφθώδους Πυρετού ταυτοποιήθηκε στο Κτηνιατρικό Ίνστιτούτο Άφθώδους Πυρετού (ΚΙΑΠ) από παθολογικό ύλικό που έφερε ο Κρατικός Κτηνίατρος της περιοχής.

Όρολογικές έρευνες που έγιναν στο ΚΙΑΠ και στο Διεθνές Έργαστήριο Άναφοράς του PIRBRIGHT (Άγγλία) έδειξαν ότι το στέλεχος αυτό του ιού του Α.Π. δέν έχει συγγένεια με το στέλεχος του ιού «Α₂₂».

Έτος 1977

Το έτος αυτό παρατηρήθηκαν δύο έστιες Α. Π τύπου «Α».

Η πρώτη έστια εκδλώθηκε σε βοοειδή στην Κοινότητα Πλατύ Ημαθίας.

Μέχρι την ημέρα που θανατώθηκαν και τὰ 140 βοοειδή της έκτροφής είχαν προσβληθεί 45 ζώα. Η άλλη έστια διαπιστώθηκε σε χοίρους κοντά στο Άγρίνιο.

Μέχρι την ημέρα που θανατώθηκαν και οι 200 χοίροι του χοιροστασίου είχαν προσβληθεί οι 150 από αυτούς.

Η όρολογική σύγκριση των στελεχών του ιού του Α.Π. Α Πλατύ 77 και Α Μεγάρων 76 που έγινε στο ΚΙΑΠ έδειξε ότι τὰ δύο αυτά στελέχη έχουν όρολογική συγγένεια ίση με 90%.

Το Διεθνές Έργαστήριο Άναφοράς του PIRBRIGHT στο όποιο στάλθηκε το στέλεχος του ιού του Α.Π. «Α Πλατύ/77» για περαιτέρω έρευνα μάς γνωστοποίησε ότι τόσο το στέλεχος αυτό καθώς και το στέλεχος «Α Μεγάρων/76» έχουν στενή όρολογική συγγένεια με το στέλεχος του ιού του Α.Π. «Α 24» που είναι Νοτιοαμερικανικής προελεύσεως.

Έδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι το 1977 εκδηλώθηκαν έστιες Α.Π. τύπου «Α» εκτός από την Ελλάδα, στη Γερμανία, Ιταλία και Όλλανδία σε δλες δε τις περιπτώσεις παρατηρήθηκε στενή όρολογική συγγένεια των στελεχών του ιού του Α.Π. που προκάλεσαν τις επιζωοτίες στην Εύρώπη, είτε με το στέλεχος του ιού «24» που προαναφέραμε, είτε με άλλο Νοτιοαμερικανικό στέλεχος είτε τέλος με το στέλεχος Α Μαρόκο/1977.

Έτη 1978, 1979, και 1980

Κατά τὰ τρία αυτά έτη ή Ελλάδα ήταν πλήρως άπαλλαγμένη από Άφθώδη Πυρετό.

Έτος 1981

Μετά από τέσσερα περίπου χρόνια άφ' ότου παρουσιάσθηκε ή τελευταία έστια Άφθώδους Πυρετού στο Άγρίνιο, το Σεπτέμβριο του 1977, ο Άφθώδης Πυρετός εκδλώθηκε στις 21)8)81 στον Πολύανθο Ίάσμου κοντά στη Κομοτηνή. Η πρώτη έστια έπισημάνθηκε σε ένα στάβλο με 14 βοοειδή όπου στις 21 Αύγουστου βρέθηκαν 6 άγελάδες με κλινικά συμπτώματα Άφθώδους Πυρε-

του. Από το παθολογικό υλικό που στάλθηκε στο ΚΙΑΠ ταυτοποιήθηκε ο τύπος «Ο» του ιού του Αφθώδους Πυρετού. Την επομένη ημέρα εσφάγησαν όλα τα ζώα του στάβλου.

Μέχρι τις 3 Σεπτεμβρίου, ημέρα εκδηλώσεως των τελευταίων κρουσμάτων Αφθώδους Πυρετού, είχαν εκδηλωθεί συνολικά 5 εστίες και είχαν ασθενήσει 11 αγελάδες.

Η υγειονομική σφαγή (Stamping out) πραγματοποιήθηκε σε 32 βοοειδή που εκτρέφονταν στους 5 αυτούς στάβλους.

Παράλληλα με τα υγειονομικά μέτρα και συγκεκριμένα στις 23 Αυγούστου άρχισε ο έμβολιασμός των μηρυκαστικών με αντιαφθωδικό έμβολιο, παραγωγής ΚΙΑΠ, που περιείχε το στέλεχος του ιού του Αφθώδους Πυρετού Ο Πέπλου (Ο Έλλάς /1972). Τα αποτελέσματα του έμβολιασμού ήταν άριστα. Μετά τη 10η ημέρα από τον έμβολιασμό δεν σημειώθηκε ούτε ένα κρούσμα Αφθώδους Πυρετού.

Αυτή ήταν συνοπτικά η κατάσταση από άποψως Αφθώδους Πυρετού στην Ελλάδα την τελευταία 10ετία.

Όπως μπορεί να παρατηρήσει ο καθένας μετά το 1974 υπάρχει μία έντυπια μείωση των κρουσμάτων του Αφθώδους Πυρετού. Το γεγονός αυτό θα πρέπει να αποδοθεί:

α) Στους ετήσιους προληπτικούς αντιαφθωδικούς έμβολιασμούς που γίνονται κάθε χρόνο στο Νομό Έβρου.

β) Στα υγειονομικά μέτρα που λαμβάνονται στον ίδιο Νομό, και τα όποια έχουν ένταθεί από το 1974 και

γ) Στο πολύ ευστοχο μέτρο, που έλαβε η Κτηνιατρική Υπηρεσία του Υπουργείου Γεωργίας, η όποια επιτρέπει την εισαγωγή μόνον άποστεομένων κρεάτων από την Νότιο Αμερική.

Τα στοιχεία για τη σύνταξη αυτής της μελέτης έχουν ληφθεί από εκθέσεις περιφερειακών Κτηνιατρικών Υπηρεσιών, τις ετήσιες εκθέσεις πεπραγμένων του ΚΙΑΠ και από άλληλογραφία με το Διεθνές Έργαστήριο Αναφοράς για τον Αφθώδη Πυρετό του Pirbright (Αγγλία).

Αναλύσεις εργασιών

ABSTRACTS

M. HIDIROGLOU και J.E. KNIPFEL, Animal Research Institute, Ottawa Canada. Maternal — Fetal Relationships of Cooper, Manganese and Sulfur in Ruminants. A Review. (Σχέσεις του χαλκού, Μαγγανίου, και Θείου μεταξύ μητέρας και έμβρύου στα μηρυκαστικά), Journal of Dairy Science, (1981), 64, 137-1647.

Περιγράφεται ή διά μέσου του πλακούντος μεταφορά και έντοπιση του